

institutes, their mechanisms and instruments are revealed. State institutional structures models are identified and their examples are given, main goals and objectives are defined. It is revealed that the main factors of institutional support for the world industrial tourism development are the functions of management and coordination, resource-methodological and scientific support of tourism activities, the presence of regional representative offices of tourist institutions, interest and scientifically-based state development programs.

Key words: industrial tourism, international regulation, international organization, institutional and organizational support, institutional structures, industrial heritage.

Надійшла до редакції 29.04.2020

DOI : 10.33274/2079-4762-2020-47-1-122-129

JEL : D20, H41, L50, Z31

УДК 338.48-6:502/504+614.78 (1-75) (477)-043.86 (045)

Снігур К. В.,
асистент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: snigur@donnuet.edu.ua

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ МІСТ УКРАЇНИ

UDC 338.48-6:502/504+614.78 (1-75) (477)-043.86 (045)

Snihur K. V.
Assistant Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: snigur@donnuet.edu.ua

DIRECTIONS OF UKRAINIAN CITIES' RECREATIONAL SPACE DEVELOPMENT

Мета — визначити напрями розвитку рекреаційного простору міст України.

Методи. Основні наукові результати одержано з використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: абстрактно-логічного (при визначенні основних показників розвитку рекреаційного простору міст), статистичного методу (для оброблення та аналізу інформації щодо порівняння площ міст, кількості їх населення, часток видатків міського бюджету, спрямована на туристичну та рекреаційну сфери міста), групування (для групування факторів розвитку рекреаційного простору міст), абстрактно-теоретичного методу (для теоретичного узагальнення, формування висновків та пріоритетних напрямів розвитку рекреаційного простору міст України).

Результати. У процесі дослідження основних показників розвитку міст України визначено особливості планування і розвитку рекреаційного простору міст, які полягають: у віднесенні всіх проаналізованих міст до категорії «Великі міста» України та рейтингу 50-ти найбільших за площею міст України; схожості статеві-вікової структури населення; наявності розроблених регуляторних актів та туристичних міських організацій. Крім того, особливостями: Вінниці та Кропивницького визначено наявність програм охорони навколишнього середовища і збереження зелених насаджень міст та дотримання санітарних норм щодо площ зелених насаджень; Вінниці та Миколаєва — створення Інститутів розвитку міст; Вінниці — розроблення Концепції інтегрованого розвитку міста та створення мережі громадських організацій; Миколаєва — оприлюднення на офіційному сайті, документів, що підтверджують кількість рекреаційних зон, рекреаційних об'єктів та об'єктів зеленого господарства міста.

Виокремлено особливості розвитку міст, що негативно впливають на розвиток міського простору. Зокрема, усі міста: не оголосили про стратегічні цілі розвитку рекреаційного простору міст

© К. В. Снігур, 2020

у Стратегіях розвитку міст та цільових місцевих програмах розвитку; виділяють недостатній обсяг коштів на розвиток рекреаційного простору міста; мають низький середньомісячний рівень заробітної плати містян; мають низьку частку забезпеченості зеленими насадженнями загально-го користування. Крім того, у Миколаєві не дотримано санітарних норм щодо площ зелених насаджень у містах та не має програм щодо охорони зелених насаджень та навколишнього середовища.

Запропоновано напрями розвитку рекреаційного простору міст України, а саме: формування стратегічних цілей розвитку рекреаційного простору міст, розроблення Стратегій розвитку рекреаційного простору міст та інтеграція Стратегій розвитку рекреаційного простору міст у Стратегії розвитку міст.

Ключові слова: напрямок, розвиток, рекреаційний простір, місто, стратегічний розвиток, рекреаційний простір міст.

Постановка проблеми. У результаті стрімкого розвитку міст посилення фізичного і психологічного навантаження на його мешканців виникає необхідність у збільшенні рекреаційного простору міст для реалізації потреб містян у короткостроковій рекреації. Потреба в організації та розвитку рекреаційного простору міста зумовлена специфікою психофізіологічних потреб людини, яка потребує трьох видів рекреації: щоденної — по завершенні робочого дня, щотижневої — у вихідні та святкові дні, щорічної — у періоди відпустки. Отже, середовище проживання має бути здатне значною мірою ці потреби задовольняти, а самі рекреанти повинні прийняти такі можливості середовища і включити їх до своїх рекреаційних потреб.

Проте постає проблема розриву між тими рекреаційними можливостями, які акумулює місто, і характером їх використання. Низька ефективність реалізації рекреаційного потенціалу сучасними містами визначає необхідність дослідження підходів до планування та управління рекреаційним простором, обґрунтування необхідності його розвитку для отримання конкурентних переваг та створення сприятливих умов для задоволення рекреаційних потреб людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку рекреаційного простору міст постійно перебувають у центрі досліджень сучасних науковців. Так, науковці Лінг Ю., Цзямінг Лю та Тао Лі висловлюють думку, що рекреаційний простір — головний компонент міської публічної просторової системи, основне місце рекреаційної діяльності міських жителів. Ключовими ідеями їх дослідження є етапи розвитку досліджень рекреаційного простору: початковий період (1985–2000), період зростання (2001–2009) та період консолідації (2010–2018). Крім того, автори наголошують

на недоліках в існуючих дослідженнях, серед яких: зосередження на базових теоретичних дослідженнях, дослідницька система, яка не враховує характеристики, засновані на між-дисциплінарній та багаторівневій просторовій інтеграції, відсутність філософії та системи управління рекреаційним простором [1].

На думку О. Бейдика, рекреаційний простір — частина соціального простору, що формується внаслідок діяльності відпочиваючих і організаторів відпочинку та використовується для рекреаційної діяльності [2].

В. Яшук трактує поняття «рекреаційний простір» як складову публічного простору міста, основною метою функціонування якого є задоволення рекреаційних потреб містян. Як основні підсистеми рекреаційного простору авторка визначає: рекреаційні ресурси, рекреаційну інфраструктуру, рекреаторів, рекреантів та органи державного управління. Науковець виокремлює такі типи рекреаційних просторів: лікувально-оздоровчий простір, що включає в себе санаторії, пансіонати, галереї, парки, бази відпочинку, готелі, кемпінги, підприємства громадського харчування; фізкультурно-спортивний простір, до якого належать фізкультурні, спортивно-тренажерні будівлі та споруди, спортивні комплекси, майданчики, басейни та інші спортивні об'єкти; освітньо-пізнавальний простір, що включає музеї, бібліотеки, історичні та архітектурні пам'ятки, етнографічні об'єкти, етнічні села, центри майстерності і ремесл, природні пам'ятки; розважальний простір, до якого можна віднести торгово-розважальні центри, моли, театри, концертні зали, кіно-театри, клуби, паркові атракціони, пішохідні зони [3].

Тобто, рекреаційний простір міста доцільно розглядати як тип публічного простору, що формується в місті в результаті діяльності ак-

торів, на основі вибору тих чи інших моделей поведінки при реалізації рекреаційних потреб рекреантів.

Поняття рекреаційного простору та його напрями в Україні відсутні на законодавчому рівні, є лише поняття «рекреаційні зони». Навіть у Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [4] увага акцентується на збалансованому розвитку рекреаційно-туристичних регіонів, територій та зон, а не на рекреаційному просторі. Більш того, у документі відсутні напрями розвитку щоденної рекреації та напрями розвитку рекреаційної діяльності в межах міста щодо короткотривалого відпочинку. Доцільно зазначити, що відсутні комплексні дослідження щодо напрямів розвитку рекреаційного потенціалу міст та держави, а розбір програмних документів міст свідчить, що переважна кількість заходів спрямована на розвиток туристичної сфери міста. Розвиток рекреаційних просторів міст залишається осторонь. Рекреаційна сфера міста розглядається або як частина туристичних чи спортивних комплексів, або не розглядається взагалі, хоча є не менш важливою. Саме тому потрібно перейти від управління розвитком рекреаційних зон до управління розвитком рекреаційних просторів міста, що повинні бути визначені у загальному стратегічному плані розвитку України та її територіальних одиниць.

Інформаційну базу дослідження становлять звіт про результати П'ятого муніципального опитування [5] та статистична і публічна інформація, що доступна на офіційних сайтах Вінниці, Кропивницького та Миколаєва [6–8]. Однак слід зазначити, що наявні аналітичні матеріали щодо показників діяльності міста мають несистематичний і подекуди загальний характер та не відображають реального стану рекреаційного розвитку міст. Зокрема відсутні переліки об'єктів міського господарства, віднесених до територій рекреаційного призначення, інформація про їх площі, технічний, екологічний та санітарний стан тощо.

Мета статті — визначення напрямів розвитку рекреаційного простору міст України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність використання рекреаційного потенціалу міст та вирішення проблем рекреаційного простору залежить від раціонального поєднання управлінської діяльності на національному та регіональному рівнях. Наці-

ональний рівень важливий з точки зору спрямування системи управління в напрямі різнобічної підтримки розвитку міської рекреації та її урахування в процесі удосконалення нормативної бази: Закони України «Про туризм», «Про охорону навколишнього природного середовища України», Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Рівень міста є головним, оскільки саме тут зміни в рекреаційному просторі будуть найбільш відчутними. Це зумовлено, по-перше, розширенням можливостей місцевої влади в рамках децентралізації та реформи адміністративно-територіального устрою. Про це наголошує ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»: «Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста» [9]. Територіальні громади мають декілька джерел фінансування: державний бюджет, інвестиції, доходи від діяльності самої громади та ін. На початковій стадії становлення територіальних громад найбільш суттєвим джерелом фінансування є кошти, що виділяються з державного бюджету. Територіальні громади, отримуючи фінансові кошти з державного бюджету, мають право самостійно їх розподіляти, тобто, за наявності рекреаційних ресурсів, є можливість для розвитку діяльності з надання рекреаційних послуг з метою відпочинку мешканців міст. По-друге, можливістю залучення іноземних інвестицій, для реалізації проєктів у сферах благоустрою території, підвищення якості надання рекреаційних послуг та інших сфер життєзабезпечення міста. По-третє, зростанням зацікавленості містян, що беруть участь в розробленні та реалізації проєктів громадського бюджету, у покращенні рекреаційного простору міста.

Регіональні відмінності умов формування рекреаційного простору міста доцільно оцінювати за рівнем надання послуг населенню. З цією метою Соціологічна група «Рейтинг» щорічно проводить опитування щодо рівня задоволеності містянами якістю надання послуг у 22 сферах, серед яких: житлово-комунальне господарство, громадський транспорт, стан зелених зон та парків, а також стан навколишнього середовища загалом. За результатами П'ятого муніципального опитування створено рейтинг 24 обласних центрів України. Найкра-

щими для життя українці вважають Вінницю, Луцьк, Івано-Франківськ, Чернігів, Хмельницький, Харків, Маріуполь, Тернопіль, Львів і Черкаси. Посередні результати мають Житомир, Кропивницький, Рівне, Суми, Одеса, Київ, Северодонецьк, Дніпро, Ужгород. Найгіршими за оцінкою стали Херсон, Запоріжжя, Полтава, Чернівці та Миколаїв.

Для визначення напрямів розвитку рекреаційного простору міст України було досліджено основні показники розвитку міст, які займають найкращі (Вінниця), середні (Кропивницький) та найгірші (Миколаїв) позиції у рейтингу П'ятого муніципального опитування міст України. Результати порівняння наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники розвитку міст України (розроблено автором на основі [5–7, 10–11])

№ з/п	Показник	Вінниця	Кропивницький	Миколаїв
1	Місце в рейтингу	1	12	24
2	Площа міста, км ²	113,2	103	259,8
3	Статеві-вікова структура населення:			
	— жінки, %	53,4	54,2	52,2
	— чоловіки, %	46,6	45,8	45,8
	— населення віком 0–14 рр., %	17,9	16,8	15,9
	— населення віком 15–64 рр., %	65,4	62,9	62,5
	— населення віком 65 і ↑ рр., %	16,7	20,3	21,6
	— середній вік населення міста, років	35,9	37,8	38,6
4	Кількість населення, тис. осіб (01.01.2019)	369,8	227,4	483,2
5	Рівень середньої заробітної плати, тис. грн	9 302	8 361	9 981
6	Видатки бюджету міста на 2019 рік, млрд. грн	4,9	2,6	4,7
7	Частка видатків міського бюджету, яка припадає на 1 жителя міста, тис. грн	13139	11501	9711
8	Видатки з міського бюджету на туристичну та рекреаційну сфери міста, млн. грн	303,2	16,9	92,4
9	Частка видатків міського бюджету, що спрямована на туристичну та рекреаційну сфери міста, яка припадає на 1 жителя міста, грн.	820	74	191
10	Частка міського бюджету, що спрямована на туристичну та рекреаційну сфери міста, %	6,2	0,6	2
11	Площа зелених насаджень міста, га	3639	3017	2063
12	Площа зелених насаджень загального користування, що віднесена до територій рекреаційного призначення, га	972	689	879
13	Частка площ зелених насаджень загального користування, %	26,7	22,8	42,6
14	Площа зелених насаджень на 1 жителя міста, м ² (20 м ² <)	26,3	30,2	18,2
15	Генеральний план міста	+	+	+
16	Статут міста	+	+	+
17	Інститут розвитку міста	+	-	+
18	Туристичні міські організації	+	+	+
19	Концепція інтегрованого розвитку	+	-	-
20	Стратегія розвитку міста	+	+	+
21	План заходів з реалізації Стратегії розвитку	+	+	+
22	Програма економічного і соціального розвитку	+	+	+
23	Програма розвитку туристичної галузі	+	+	+
24	Програма охорони навколишнього середовища міста	+	+	-
25	Програма розвитку та збереження зелених насаджень міста	+	+	-

Продовження таблиці 1

№ з/п	Показник	Вінниця	Кропивницький	Миколаїв
26	Документи, що підтверджують кількість об'єктів зеленого господарства, віднесених до територій рекреаційного призначення та їх площі	-	-	+
27	Екологічний паспорт міста	+	+	+
28	Інвестиційний паспорт міста	+	+	+

Результати дослідження дозволяють встановити, що:

1. Усі проаналізовані міста:

— входять до категорії «Великі міста» України;

— входять до рейтингу 50-ти найбільших за площею міст України (Миколаїв — 9 місце, Вінниця — 12 місце, Кропивницький — 27 місце);

— мають і схожу статеву-вікову структуру населення. Найбільший середній вік мають жителі Миколаєва — 38,6 років, найменший, 35,9 років — Вінниці. Демографічний чинник відіграє велику роль у розвитку рекреаційного простору міст, з огляду на те, що від його характеристик залежать масштаби залучення в господарський оборот працездатного населення. Крім того, від цього залежить і специфіка сформованого в результаті рекреаційного простору. Найбільше кількість працездатного населення у Вінниці — 65, 4 %, а тих, що найбільше потребують рекреації, молодшого та старшого за працездатний у Миколаєві — 37,5 %. Облік даного чинника також дозволяє говорити про можливість використання гендерного принципу при плануванні рекреаційного простору міст [10];

— розробляють регуляторні акти: Генеральний план міста, Статут міста, Стратегію розвитку міста (Вінниця та Кропивницький до 2020 р., Миколаїв до 2021 р.), План заходів з реалізації Стратегії розвитку, Програму економічного і соціального розвитку та Програму розвитку туристичної галузі (Вінниця та Миколаїв до 2020 р., Кропивницький до 2022 р.), інвестиційний паспорт та екологічний паспорт міста;

— мають туристичні міські організації. У Вінниці Департамент маркетингу міста та туризму та Туристична рада при міському голові, у Кропивницькому Громадська рада з питань розвитку туризму, а у Миколаєві Громадська організація туристична рада м. Миколаєва та Громадська рада з питань розвитку туризму.

2. Тільки Вінниця та Кропивницький:

— мають Програму охорони навколишнього середовища міста і Програму розвитку та збереження зелених насаджень міста, що передбачають реалізацію комплексу заходів щодо розвитку, збереження та утримання зелених насаджень, а також створення нових зелених зон міста;

— дотримуються санітарних норм щодо площ зелених насаджень у містах. За міжнародними нормами цей показник має бути не меншим за 20 м² на 1 жителя міста, а у містах, де розміщуються промислові підприємства I і II класу шкідливості, наведені норми слід збільшувати на 15–20 % [11]. В середньому на одного міського мешканця в Україні припадає 16,3 м² зелених насаджень. Показники проаналізованих міст вищі середніх, у Вінниці — 26,9 м², Кропивницькому 30, 2 м².

3. Тільки Вінниця та Миколаїв:

— мають Інститути розвитку міст, що генерують, розробляють та реалізують ідеї щодо розвитку міста (Миколаїв — Інститут соціально-економічного розвитку міст, Вінниця — КП «Інститут розвитку міст»).

4. Лише Вінниця має:

— Концепцію інтегрованого розвитку міста. Концепція інтегрованого розвитку Вінниці до 2030 р. визначає просторові та змістові напрямки розвитку міста на наступні десять років. Концепція створена за широкого залучення громадськості та є другим за важливістю документом для розвитку міста після Генерального плану. У Концепції акцентується увага на просторовий розвиток міста, у тому числі на трансформації публічного та збереженні зеленого просторів міста;

— НУВ «Місто змістів» — платформу, створену за ініціативи організацій громадського суспільства для реалізації Стратегії розвитку Вінниця-2020, у рамках якої містяни, представники Вінницької міської ради та бізнесу мають можливість дискутувати про розвиток міста, обмінюватися досвідом, до-

лучатися до місцевих процесів прийняття рішень та генерувати ідеї для покращення міського простору.

5. Лише Миколаїв має оприлюднені на офіційному сайті документи, що підтверджують кількість рекреаційних зон, рекреаційних об'єктів та об'єктів зеленого господарства міста.

У результаті дослідження встановлено, що у масиві проаналізованих даних є показники, що негативно впливають на розвиток міського простору.

Усі міста:

— не оголосили про стратегічні цілі розвитку рекреаційного простору міст у Стратегіях розвитку міст та цільових місцевих програмах розвитку. Не виставили на публічне громадське обговорення питання розвитку рекреаційного простору міста, таким чином не враховуючи потреби та пропозиції громади;

— виділяють недостатній обсяг коштів на розвиток рекреаційного простору міста. Зокрема, частка бюджетних коштів, виділена в 2019 р. на розвиток туризму та рекреаційного простору міста, в середньому складала лише 4,7 %. Найбільш обмеженими є видатки Кропивницького, вони становлять лише 0,6 % від бюджету міста. Загалом кошти спрямовані на охорону пам'яток архітектури, забезпечення діяльності музеїв і виставок. Частина видатків спрямована на природоохоронні заходи та благоустрій зелених насаджень міста. Видатки Миколаєва, що становлять 2 % міського бюджету, спрямовані заходи у галузі туризму, організацію благоустрою міста та зелених насаджень та природоохоронні заходи. В умовах відсталості економічного розвитку цих міст бюджетні кошти виділяються лише на підтримання туристичних та рекреаційних ресурсів міста. Частка міського бюджету, що спрямована на розвиток туризму та рекреаційного простору міста Вінниці, становить 6,2 %, та, на відміну від Кропивницького і Миколаєва, включає видатки не тільки на підтримку на створення бюджетних коштів організації благоустрою міста і діяльності у сфері екології та охорони природних ресурсів, а й реставрацію пам'яток архітектури та на реалізацію проєктів у сфері туризму та рекреації;

— мали у 2019 р. середньомісячний рівень заробітної плати містян нижчий за середній показник 10 503 грн, по Україні (Миколаїв — 9 981 грн, Вінниця — 9 302 грн, Кропивниць-

кий — 8 361 грн) [12]. Враховуючи, що заробітна плата для більшості українців становить основний дохід сім'ї, то її рівень впливає на інтенсивність споживання різних рекреаційних послуг та визначає споживчу поведінку рекреантів;

— мають низьку частку забезпеченості зеленими насадженнями загального користування, що віднесені до територій рекреаційного призначення, від загальної площі зелених насаджень міста. Найнижчий показник має Кропивницький — 22,8 %, середній Вінниця — 26,7 % та найвищий у Миколаєві — 42,6 %, хоча останній має найменшу з порівнюваних площу зелених насаджень міста, лише 2063 га.

6. Лише Миколаїв:

— не має окремих програм для міста щодо охорони зелених насаджень та навколишнього середовища, заходи щодо їх збереження передбачаються реалізацією Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2018–2020 рр.;

— не дотримується санітарних норм щодо площ зелених насаджень у містах. У середньому на одного жителя Миколаєва припадає 18,2 м² зелених насаджень. Це дає підстави стверджувати про низький рівень екології в місті та неуспішне виконання Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області.

Результати аналізу дозволяють запропонувати такі напрямки розвитку рекреаційного простору міст України.

1. Формування стратегічних цілей розвитку рекреаційного простору міст, що сфокусовані на потребах громади, шляхом публічного громадського обговорення та співпраці органів місцевого самоврядування, організацій громадського суспільства і представників місцевого бізнесу.

2. Розроблення Стратегії розвитку рекреаційного простору міста. Ефективне стратегічне планування розвитку рекреаційного потенціалу передбачає: проведення SWOT-аналізу (аналізу зовнішніх чинників — з оцінкою основних загроз і можливостей, внутрішніх чинників — з оцінкою сильних і слабких сторін територіальної громади); зазначення цілей, завдань, пріоритетів та ризиків; визначення керівництва та виконавців; окреслення коректного порядку дій; розроблення плану реалізації стратегії; забезпечення засобами досягнення кінцевих результатів.

3. Інтеграція Стратегії розвитку рекреаційного простору міста в Стратегію розвитку міста.

Висновки. Під час дослідження основних показників розвитку міст України визначено особливості планування і розвитку рекреаційного простору міст, які полягають: у віднесенні всіх проаналізованих міст до категорії «Великі міста» України та рейтингу 50-ти найбільших за площею міст України; схожості статево-вікової структури населення; наявності розроблених регуляторних актів та туристичних міських організацій. Крім того, особливостями Вінниці та Кропивницького визначено наявність програм охорони навколишнього середовища і збереження зелених насаджень міст та дотримання санітарних норм щодо площ зелених насаджень; Вінниці та Миколаєва — створення Інститутів розвитку міст; Вінниці — розроблення Концепції інтегрованого розвитку міста та створення мережі громадських організацій; Миколаєва — оприлюднення на офіційному сайті документів, що підтверджують кількість рекреаційних зон, рекреаційних об'єктів та об'єктів зеленого господарства міста.

Виокремлено особливості розвитку міст, що негативно впливають на розвиток міського простору. Зокрема, усі міста не оголосили про стратегічні цілі розвитку рекреаційного простору міст у Стратегіях розвитку міст та цільових місцевих програмах розвитку; виділяють недостатній обсяг коштів на розвиток рекреаційного простору міста; мають низький середньомісячний рівень заробітної плати містян; мають низьку частку забезпеченості зеленими насадженнями загального користування. Крім того, у Миколаєві не дотримано санітарних норм щодо площ зелених насаджень у містах та не має програм щодо охорони зелених насаджень та навколишнього середовища.

Запропоновано напрями розвитку рекреаційного простору міст України, а саме: формування стратегічних цілей розвитку рекреаційного простору міст, розроблення Стратегій розвитку рекреаційного простору міст та інтеграція Стратегій розвитку рекреаційного простору міст у Стратегії розвитку міст.

Список літератури

1. Yu, L., Liu, J., Li, T. Important progress and future prospects for studies on urban public recreational space in China. *Journal of*

Geographical Sciences, 2019, vol. 29, pp. 1923–1946. URL : https://www.researchgate.net/publication/336897981_Important_progress_and_future_prospects_for_studies_on_urban_public_recreational_space_in_China.

2. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії. К. : Палітра, 1997, 130 с.

3. Ящук В. І. Теоретико-методологічні підходи до планування та управління рекреаційним простором міст. *Економіка та суспільство: електронне наукове фахове видання*. 2019. Вип. 20. URL : www.economyandsociety.in.ua/journal-20-1/27-stati-20/2647-yashchuk-v-i

4. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. *Сайт Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>.

5. П'яте всеукраїнське муніципальне опитування. *Сайт Соціологічної групи рейтинг*. URL : <http://ratinggroup.ua>.

6. Сайт Вінницької міської ради. URL : <https://www.vmr.gov.ua>.

7. Сайт міської ради міста Кропивницького. URL : <http://kr-rada.gov.ua>.

8. Сайт Миколаївської міської ради. URL : <https://mkrada.gov.ua>.

9. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97–ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

10. Статево-вікова структура населення України. Сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. Середня заробітна плата по регіонах за місяць у 2019 році. *Сайт Державної служби статистики України*. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

12. Правила утримання зелених насаджень у населених пунктах України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06>.

References

1. L Yu, L., Liu, J., Li, T. (2019). Important progress and future prospects for studies on urban public recreational space in China. *Journal of Geographical Sciences*, volume 29, pp. 1923–1946. Available at: https://www.researchgate.net/publication/336897981_Important_progress_and_future_prospects_for_studies_on_urban_public_recreational_space_in_China.

2. Beidyk, O. O. (1997). *Slovnnyk-dovidnyk z heohrafiituryzmu, rekrealohii ta*

rekreatsiinoiheirohrafii [Dictionary-reference book on the geography of tourism, recreation and recreational geography]. Kyiv, Palitra Publ., 130 p.

3. Yashchuk, V. I. (2019). *Teoretyko-metodolohichni pidkhody do planuvannia ta upravlinnia rekreatsiinym prostorum mist* [Theoretical and methodological approaches to planning and management of recreational space of cities]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and society], iss. 20. Available at : www.economyandsociety.in.ua/journal-20-1/27-stati-20/2647-yashchuk-v-i

4. The Verkhovna Rada of Ukraine. *Stratehiarozvytkutoryzmu ta kurortivna period do 2026 roku* [Strategy for the development of tourism and resorts for the period up to 2026], available at : <https://zakon.rada.gov.ua>.

5. Website of the Sociological Group rating. *Piate vseukrainskemu nitsypalneopytuvannia* [Fifth All-Ukrainian Municipal Survey]. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua>.

6. Website of Vinnytsia City Council. Available at : <https://www.vmr.gov.ua>.

7. Website of Kropyvnytskyi City Council. Available at : <http://kr-rada.gov.ua>.

8. Website of Mykolaiv City Council. Available at : <https://mkrada.gov.ua>.

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997). On local self-government in Ukraine. The Law of Ukraine of May 21, 1997, available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

10. State Statistics Service of Ukraine. *Statevo-vikova struktura naseleння Ukrainy* [Gender and age structure of the population of Ukraine]. Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. State Statistics Service of Ukraine. *Serednia zarobitna plate po rehionakh za misiats u 2019 rotsi* [The average salary by region for the month in 2019] Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

12. *Pravylautrymannia zelenykh nasadzen u naselenykh punktakh Ukrainy* [Rules of keeping green plantations in settlements of Ukraine]. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06>.

Objective. *The objective of the article is to determine the directions of development of the recreational space of Ukrainian cities.*

Methods. *The main scientific results are obtained by applying a set of general and special research methods, namely: abstract-logical (in determining the main indicators of the development of recreational space of cities), statistical method (for processing and analysis of information comparing urban areas, population, share of urban expenditures budget aimed at the tourist and recreational spheres of the city), grouping (for grouping the factors of development of the recreational space of cities), abstract-theoretical method (for theoretical synthesis, forming opinions and shaping priority areas of recreational space of Ukrainian cities).*

Results. *As a result of research of the basic indicators of development of the cities of Ukraine, features of planning and development of recreational space of cities are determined. They consist in: placing all analyzed cities into the category of “Big cities” of Ukraine and rating of 50 largest cities of Ukraine; similarity of sex and age structure of the population; availability of developed regulatory acts and tourist city organizations. In addition, the peculiarities of: Vinnytsia and Kropyvnytskyi are the existence of programs for environmental protection and preservation of green areas of cities and compliance with sanitary norms for green spaces; Vinnytsia and Mykolaiv - creation of Urban Development Institutes; Vinnytsia - development of the Concept of integrated development of the city and creation of a network of public organizations; Mykolaiv – publishing documents confirming the number of recreational areas, recreational facilities and green facilities of the city on the official website.*

Peculiarities of urban development that negatively affect the development of urban space are highlighted. In particular, all cities: have not announced strategic goals for the development of urban recreation space in Urban Development Strategies and targeted local development programs; provide insufficient funds for the development of the city’s recreational space; have a low average monthly salary of citizens; have a low share of public greenery. Besides, in Mykolaiv sanitary norms concerning green spaces in the cities aren’t followed and there are no programs concerning protection of green spaces and environment.

The following directions of development of recreational space of cities of Ukraine are offered: formation of strategic goals of cities’ space recreational development, development of recreational space formation Strategies and integration of cities’ recreational space development Strategies into urban development Strategy.

Key words: *direction, development, recreational space, city, strategic development, cities’ recreational space.*

Надійшла до редакції 30.04.2020